

:))

Renè

W
edvesek

NEKA SE NEVIDLJIVOST NAŠALILA

Razgovarao Želimir Ciglar

(:): Već ste 15 godina profesionalno u našem kazališnom životu. Kakvi su bili Vaši motivi bavljenja tim poslom prigodom upisa na ADU, a kakvi su sada?

Rene Medvešek: Moji su motivi bili neopredijeljenost, nesnalaženje i u životu i u sustavu školstva. Gluma mi se činila idealnim nadomjestkom i za naobrazbu i za zabavu. Nešto između potrebe za potvrđivanjem, za karijerom i uspjehom. Jedan od prvih doživljaja te vrste bio je s pjesmom Drage Ivaniševića koju sam pripremao za prijemni ispit na Akademiji:

*“To što sam od vas okrenuo svoje lice
mili moji
nije moja volja bila
neka se nevidljiva ruka sa mnom našalila
i ja ne gledam više u vas već u neki zid
siv i visok je taj zid...”*

Rene Medvešek: Ima u toj pjesmi nešto što ja tada nisam sasvim razumio, što nisam znao objasniti, ali me njezino govorjenje uvodilo u posebno, “drugo” stanje - osjećao sam nešto istinito u tome, prepoznah taj zid između sebe i drugih i činilo mi se da ga, govorenjem o njemu - i prelazim. Ako predano i sabrano, zapravo sebi, a ipak naglas govorim, kao da onaj koji sluša pjesmu, prepoznaje taj zid i mi se gledamo kroz njega. Ili mimo njega. Događa se neko zbližavanje, prepoznavanje - kratak dodir duša.

(:): Kada ste spoznali kako je kazalište način spoznaje, način oblikovanja svijeta, način saobraćanja, način razgovora s božanskim?

Rene Medvešek: Krenuo sam s opterećenjem da ću morati biti maštovit, prijetvoran na sceni. Imao sam stotinu strahova o tom poslu. Uvijek sam ga povezivao s dječjačkim, mladenačkim kreveljenjem, duhovitim žongliranjem. Već se to tijekom studija na ADU počelo preokretati u neku drugu vrstu introspekcije, upoznavanja samog sebe. Pretvorilo se u oblik spoznaje. Kod profesora Tomislava Radića brat i ja samostalno smo zajednički napravili scenu Kreonta i Hemonu, prema vlastitoj mjeri. Radić nam je kazao kako smo to dobro napravili, rekao nam je kako je to pravi put. Shvatili smo tada da ulogu ne treba nadograđivati, već joj treba dati istinitost koju moraš naći u sebi.

(:): Rano ste pokazali odliku velikih glumaca, a to je da ne oponašate ničiji sustav rada, već razvijate vlastiti. Za Vas je karakteristično odustajanje od glume, trud da BUDETE na sceni, a ne da pokazujete i prikazujete nečije postojanje.

Rene Medvešek: Ne znam drukčije. Jedino zaista korisno što sam ponio s Akademije jest spoznaja da se općenito o glumi malo zna i svijest o tome da ja zapravo ne znam ništa. Drugi škole ili zanate završavaju, uz iskustvo, s više praktičkog znanja, no u glumi zapravo ostaješ sam svoj majstor. Ranije sam pokušavao krivca za to ne tražiti niti u sebi niti u Akademiji, već u prirodi glume, a danas na tome zahvaljujem Bogu. U glumu sam skočio, a onda učio plivati. Pokušao sam stid, tremu, nesnalaženje prevladati kopanjem po ulozi i po sebi, braniti lik kao

da branim sebe samog, a sve samo da se ne utopim. Glumac je kao plivač, a tekst medij u kojem pliva. Način plivanja moraš prilagoditi tome plivaš li u ulju, vodi, alkoholu ili kroz maglu. Na betonu je, naprimjer, bolje hodati. Pri svemu tome - i to je zapravo jedno dragocjeno iskustvo - moraš se osjećati dobro. Najbolje je ostaviti vremena da dobro osjetiš medij, treba ostaviti da uloga polako izraste dok ti oko nje čeprkaš, opkapaš i gnojiš. Razmišljati o njoj, o sličnim ljudima i situacijama u životu i tražiti odgovor na svako pitanje koje se pojavi. Tu nema pravila. Ono što je tebi voda, nekome može biti ulje, tako da nije nimalo lako savjetovati.

(:): Već dugo ne glumite. U predstavi HNK “Gospoda Glembajevi”, u režiji Georgija Para ulogu Leona izvrsno ste napravili sve do kulminacije, scene ubojstva. No, kao da svijetli tonovi tog lika izvrsno dolaze od izražaja, no zlo u njemu, sam vrhunac ubojstva Barunice Castelli ostao je neuvjerljiv. Zašto?

Rene Medvešek: Prvi i najtočniji odgovor jest svakako taj da ja to jednostavno nisam znao ili nisam mogao napraviti. Osjećao sam otpor, nisam uspio prepoznati medij. Odnosno, učinilo mi se da je riječ o patologiji, gubitku kontrole, o ludilu koje sam svom silom želio izazvati kao posljedicu Leonove krhkosti. To je vrlo precizan, a istovremeno opasan posao, koji mi je, barem prema mom osjećanju - pošao za rukom tek na nekoliko proba. I što je najgore, to je prilično uzaludan posao koji graniči s duhovnom pornografijom. Bilo mi je neugodno, ponekad. U trećem činu Krleža pomalo “von oben” iscrtava ukleti labirint te obitelji koja se urušava sama u sebe. Svatko od aktera ima svoju mrlju i svoju svjetlost i svi pravocrtno i bezglavo srljaju u ponor. Sve je to napisano izuzetno vješto i ljepota jezika i stila zapravo vodi, odnosno zavodi, u svijet mraka i očaja. Kao i mnogu drugu, ovu vješto napisanu tragediju, taj labirint, trebali bismo shvatiti kao usud ove gospode, a i čovjeka uopće. Meni je to kao obrazac odbojno. Volio bih da kazalište svojim kazivanjem izbjegava negativne obrasce života, ili neka ih barem razrješuje. Sudbina ove obitelji u rukama je autora i izvođača. A malo nesebičnosti, ljubavi ili razumijevanja moglo je pomoći Glembajevima, a ohrabriti i ponekog gledatelja.

(:): No, zlo je česta kazališna tema?!

Rene Medvešek: Zlo je zahvalna tema, lakše ga je razigrati, napisati, zlu godi količina. Ono je u osnovi nemir, dinamičnije je, doima se životnije. Njime je lakše graditi kazališni privid, jer je i samo zlo tek privid - u svojoj biti ono je samo opsjena. Vjerujem u to da je narav čovjeka dobra. Dobrota. A zlo da je tek bolest naše dobrote, opasna i zanosna bolest koja se pažnjom i ljubavlju može odstraniti i zaliječiti. Zlo je plik duše, dijagnoza - ali ako se umjetnost njome hrani umjesto da je liječi - onda i sama postaje plikom plika.

(:): Je li to glavni razlog što nerado igrate negativce?

Rene Medvešek: Moje uloge većinom nisu stvar izbora, koliko sraz okolnosti. Glumu smatram nekom vrstom odvetništva. Nepristran odvetnik ne bira klijenta, brani svakog - ali ne bi trebao braniti zločin u kriminalca, već čovjeka u njemu. Osim toga - dobar dio većih uloga koje sam igrao možda i više spada u tu kategoriju negativaca. Intelktualnost koja je dobar dio

HAMPER / fotografija Nino Šolić

mojih uloga krasila, zapravo i ne mora nužno biti vrlinom, kako mi se to nekad činilo. Naprotiv! Većina tih likova je uz manje sebičnosti i skepse mogla i te kako pomoći i sebi i svojoj okolini. To nije mali propust. Tko je negativac - to je vrlo relativno. Što je čovjek finijeg tkanja, teže je raščestljati dobro od zla.

(:): Koji bi onda trebao biti kriterij prigodom kreacije naslova, uloga i pri postavljanju predstava?

Rene Medvešek: Točno nasuprot našeg oka nalazi se točka u koju se slijeva naša perspektiva i uvijek je nosimo sa sobom. Svi obrisi oko nas slijevaju se u jednu točku onkraj našeg obzora. Takva točka, mislim, postoji i u moralnom smislu. Ali nju ne možemo znati, vidjeti - možemo je u duhu spoznati, na obzoru našeg duhovnog svijeta. Svatko je može naći, u tišini lučiti dobro od zla.

(:): Govorimo o 20. stoljeću, osobito njegova posljednja polovica ponajviše se tematski bavi zlom, američki film i ne govori o

HAMPER / fotografija Nino Šolić

drugom doli o smrti i seksu. Tematski kao autor Vi se bavite scenskim oblikovanjem dobra. Reklo bi se da u tom smislu niste moderan autor!? Govorimo o "Migu oka", "Frigolandiji", "Hamperu". Kako onda objasniti umjetničku i medijsku uspješnost Vaših predstava?

Rene Medvešek: *Mig oka* grupa je nastala 1991. Ideja se izlegla kao iskra. Nastala je premošćivanjem ponora koji smo svi osjećali suočeni s tolikim zlom koje se na nas obrušilo 1991. godine. Zlo je na trenutak zatvorilo obruč. Grupa ljudi u Vukovaru gažena je kolonama tenkova, a svijet se pravio nevješte. U želji da, svoje djece radi, sačuvam vjeru u život, odjednom me taj mrak istisnuo u prostor duha, kao mogućeg utočišta u kojem nam migovi JNA ne mogu ništa. Mig oka, dah duha i i trk nogu - to je bio interni moto.

(:): Posljednjim autorskim projektom, predstavom "Hamper" uspjeli ste dokazati kako je umjetničko pitanje prije svega etičko pita-nje. U nas je kazalište organizam koji živi od međusobnog natjecanja, a Vi ste predstavu napravili na temeljima suradnje i međusobnog pomaganja. "Hamper" je istinski kolektivni čin. Uspjeli ste održati to zajedništvo u kazalištu u trenutku kad se društvo ponovno raslijilo poslije najžešćeg rata. Inače je to vrlo teško ostvariti u kazališnoj instituciji.

Rene Medvešek: Neka vrst natjecanja, taštine, želje za isticanjem zapravo je neodvojiv dio svakoga kazališnog organizma, no uvjeren sam da uspjeh predstave u cjelini, a pritom ne mislim toliko na nagrade i kritike, koliko na pravi kontakt s publikom - prelazanje rampe, to ovisi o količini zajedništva, o jednostužju u kojem ona nastaje. Zajedništvo može nametnuti autoritet, jaka osobnost - autor ili redatelj - netko kome će se svi podrediti ili pak, što je teže i rjeđe, ali vrednije - ono može nastati bez vođe u tom smislu - međusobnim uvažavanjem svakog pojedinog člana. U tom slučaju autoritet predstave, zajedničke želje za njom, rezultira tako da se osobnosti povlače na zdravu mjeru i da svaka zadobije najveći mogući prostor slobode. Oba oblika zajedništva imao sam priliku - imao sam sreću upoznati - ponajviše u radu sa ansamblom ZeKaeMa. Pokušaj ostvarivanja i zadržavanja zajedništva - glavne su teme "Hampera". Likovi u "Hamperu" namaju što izgubiti, a i ničemu se ne nadaju.

Nemaju iluzija da su netko ili nešto. Oni su odbačeni - među njima vlada indiferentnost, nema predodnosa ili predrasuda. Kad se kao takvi prepuste igri, kad kao takvi povjeruju svojoj spontanoj improvizaciji na smetlištu, ona ih ponese do kraja. I odnese.

(:): Istovremeno govorite i o kazalištu i o stvarnosti?!

Rene Medvešek: Zpravo da! Kazalište tu i tamo u većoj ili manjoj mjeri pokrene i ponese. Dogodi se prepoznavanje, druga stvarnost prelije se preko rampe, pa nas sve zajedno nakratko dovede u neko bestežinsko stanje. Jesmo i nismo. Znaš da si i tu, a zapravo se osjećaš drugim i drugdje. Najdjelotvornije je u tom smislu suočavanje sa smrću, odnosno s onim što tako nazivamo. Strah je odlično gorivo za takva transcendentna putovanja. To se događa i akterima "Hampera" dok pokušavaju oživjeti, a zapravo probuditi onu djevojku. Pomisao na smrt, njena blizina nas plaši, strah zbližava, a kao iskustvo ostaje svijest o

tome da smo uopće živi, da smo dioničari čuda života koje se ni sa čime ne da usporediti, a koje često zanemarujemo i tako smo rijetko na njemu zahvalni.

(:): Kako je došlo do naslova "Hamper"?

Rene Medvešek: Na prijedlog mojih kolega iz ansambla uprava mi je ponudila da radim autorsku dječju predstavu na velikoj sceni. Iako tada nisam imao nikakvu predodžbu o tome što bismo mogli raditi, takvo povjerenje me ponukalo da tako reći bianco prihvatim ovako veliku obvezu.

(:): Kako ste radili s glumcima, čujem da ste im ponudili predložak i na igru pozvali cjelokupni ansambl?

Rene Medvešek: Jest, pozvao sam cjelokupni ansambl, sve koji su željeli i mogli surađivati, jer nisam znao niti mogao među kolegama praviti odabir. Kad sam s početnim kratkim sinopsom u kojem skupina beskućnika radi svoju predstavu na hrpi odbačenih stvari počeo razmišljati o mogućoj podjeli, a time i o konačnom broju aktera u predstavi - nisam nailazio ni na kakav kriterij. Svatko od nas, bez obzira na godine, izgled i karakter mogao bi biti beskućnikom. A nadao sam se da ćemo zajedno, kroz improvizaciju, naći zajednički stil igre, možda čak igru samu, ako bude dovoljno slobode. Taj poziv na igru upućen svima bio je na neki način presudno - najzanimljivije iskustvo. Naime, kad radiš predstavu u zatvorenom krugu istomišljenika, ljudi iste generacije ili sličnih sklonosti, onda se i njezin prostor mašte time uvjetuje i sužava. Nasuprot tome moguće je tražiti zajednički izraz u grupi potpuno različitih ljudi - to je teže, ali uzbudljivije - a takav izraz je pročišćeniji, ekstraktiniji i komunicira s različitim skupinama ljudi. (Kao kad bi recimo rokera skupina uzela penzionera za pjevača, pa naprave stvar u kojoj se nađu i jedni i drugi). Dobiti takav ekstrakt, otkriti opća mjesta, iznaći bitno - to me privlačilo.

(:): Kako je nastao predložak?

Rene Medvešek: Slično kao i podjela. Poput čvrste predodžbe predstave koju ideš raditi, predložak obvezuje. On mora postati njezinim kavezom. (Treba oslušivati). Što je manje kalup čvrsto zacrtan, što je manje koncepcije, to će predstava slobodnije izrasti. Problem vidim u tome što su kavezovi često tako gusti, jaki, puni zamisli, ukrasa i nakita - da na kraju gledatelj vidi samo njih, a ne kroz njih. Život u predstavi se, istina, nikad ne gasi - on se probija kroz rešetke i javlja se u grču glumca, neuvjerljivosti, krivim akcentima... Svi ti znakovi ukazuju na to da se živo, stjerano u tako čvrste klade, ne osjeća ugodno. Iz takvog razmišljanja pokušao sam napraviti što prozračniji, što jednostavniji kalup u kojem bismo se osjećali ugodno. Glavna uputa tijekom proba bila je dati minimum, ne skrivati ili optuživati sebe radi bilo kakovog otpora prema radu. Pojavi li se otpor, trebalo ga je izrazgovarati ili ga ugraditi u lik. Probe su najčešće trajale dva, dva i pol sata. Čim bi se pojavio umor - rad je postao ponavljanje, neplodan. Pokazalo se da je tanki kostur, nit priče, bez točke podjele dramaturških funkcija, unaprijed bio posve dovoljan i lako se pepravljao. Uloge su se podijelile same. Bilo je čudesnih proba. Nikad se nisam u tolikoj mjeri prepustio intuiciji. Svi smo to učinili zajedno. Sve je bilo točno i lijepo. Najteže je odlučiti kada i što sačuvati.

(:): Od čega ste krenuli - od rekvizita, improvizacije...?

Rene Medvešek: Krenuli smo od razgovora oko sinopsisa, razmjenjivali iskustva o susretima s ljudima koji žive na ulici, koji nemaju ništa, a ponekad se doimaju mirniji, ispunjeniji od svih nas. Ljudima koji su zakinuti na ovaj ili onaj način od onoga što vlada kao predodžba sretnog života. Što je sreća i što uistinu za nju treba: gliser, cigarete, pjesma ili dodir? Gdje sve sreću tražimo - u onom jučer, u onome sutra ili danas - u drugima ili u sebi. I u kojoj mjeri su nam odgovori na sve to dobro poznati, a ipak se zavaravamo i ne želimo im prilagoditi život, nego puštamo da nas okolnosti i kratkotrajne želje ili strahovi nose i zabacuju s puta. Oko takvih razgovora počeli smo se sabirati.

(:): U "Hamperu" likovi su gotovo zanimali. Zašto?

Rene Medvešek: Toliko je toga onkraj riječi onakvih kakvima se svakodnevno služimo. Odnos samih riječi i ostalih mogućih oblika komunikacije u životu je za riječi skoro nepovojniji od odnosa površine vode spram površine kopna na Zemlji. A ipak je kopno za nas ono što poistovjećujemo sa Zemljom, a more je ostatak. Riječi su ambalaža koju svakodnevno razmjenjujemo u golemim količinama, a da veći dio uopće ne stignemo raspoznati. Zadovoljimo se natpisima i uputama na kutiji i skladištimo ili šaljemo dalje. Razmijenili jesmo, ali znamo li što? Riječi su u duhovnom svijetu nalik novcu u materijalnom svijetu - bez njih se ne može, ali lako zavedu, a tada nanose više štete no koristi. Lakše postaju sredstvo manipulacije nego sredstvo komunikacije.

(:): Opisali ste dva laboratorija, antropološki i kazališni.

Zajednički ste uspjeli istražiti i otvoriti put možda prema novom kazališnom obliku. ZKM je sada zatvoren i ne može Vas organizacijski pratiti. Kako bi mogla izgledati Vaša sljedeća predstava u svjetlu rečenih spoznaja?

Rene Medvešek: Ne znam. Nisam se do sada prepustio unutarnjem vođenju u tolikoj mjeri kao kod "Hampera" - intuiciji, vjeri u to da će međusobno poštivanje suradnika i suigrača uroditi ljepšom stvarnošću. "Hamper" me okrenuo životu, želji da ne gledam kroz zidove nego da ih rušim. Da ih nema.

Okrenuo me ulogama koje nosimo u životu i mogućnosti da se i one usklađuju. Putovanje "Hamperovom" letjelicom pojačalo mi je na neki način vjeru u život. Naše utočište, naš pravi život jest u duhu, a utočište svog duha našao sam u Evandelju, u Riječi koja je početak i kraj svega. Osjećam potrebu da provjerim jesam li i sam u stanju primijeniti sve ono o čemu razmišljam u predstavama.

(:): "Hamper" je ipak pokazao kako kazalište može mijenjati svijet, jer je promijenio Vas, koji ste ga napravili. Vjerujete li Vi uistinu da je kazalištem moguće mijenjati svijet onako kako je to obredni politički teatar 1968. i epigonski pripadajući želio. Rezultati tih ambicija bili su nerijetko zastrašujući i suprotni?

Rene Medvešek: Kazalište je dio svijeta, pa ako mijenja sebe, mijenja i svijet. A može li promijeniti čovjeka, to zapravo više ovisi o čovjeku nego o svijetu. Ljudi najčešće vide ono što žele vidjeti. I mogu sebe mijenjati, ako to zaista žele. I uz pomoć kazališta!

(:): U našem se stoljeću kazalište afirmiralo kao vrhunsko umijeće i vrhunska poduka manipulacije. Očigledno, Vi se takvoga kazališta odričete. No, odriču Vas se i drugi. Lani je "Hamper" ovacijama ispraćen od publike u Splitu na Marulićevim danima, ali izbornik ga nije uvrstio u selekciju. Nagrada Hrvatskoga glumišta zaobišla je "Hamper" jer je prvo prebačen u dječju selekciju, a naposljetku je i tu izgubio utrku. Na Danima satire niti jedne ozbiljnije nagrade. Jedino Rijeka i njezin Festival malih i eksperimentalnih scena proglasio je tu predstavu najboljom, kao i Opatijski festival ASITEJ-a. Zašto?

Rene Medvešek: Ne znam. Ukusi su različiti. "Hamper" je drukčiji, odskače valjda po tome što ne koristi riječ, što govori o nekim drugim pojavnostima koje nisu u modi i čini to na svoj način - teško ga je smjestiti na police kazališnog vrednovanja - drama nije, ples nije, pantomima nije, nije za djecu, nije za odrasle, nije večernja, nije jutarnja predstava. Je li onda uopće kazalište?

(:): "Hamper" funkcionira poput ogledala, tko misli zlo, vidjet će u njemu zlo, tko misli dobro, vidjet će njegovu svjetlost. Gledatelja poziva i uvlači u igru i od njega zahtijeva da zauzme i prepozna svoj položaj u svijetu koji su glumci oblikovali.

Rene Medvešek: U programu piše da je to predstava od koje, kao i kod svake druge, dobijaš onoliko koliko joj se daješ. I život je predstava. I što se više trudiš da nađeš i vidiš dobro u ljudima oko sebe, u svojoj sredini, u sebi, u toj mjeri će dobro i zaživjeti. Već i jest bolje. Gotovo dvije tisuće godina. Samo često nemamo vremena baviti se time. ●

HAMPER / fotografija Nino Šolić

177